

Autonomiens pris

Lørdags-klumme i Politiken den 9. september 2000

”Det bestemmer jeg selv!” svarede han og løb.

Det er mange år siden. En af vore drenge, der nu for længst er voksen og selv far til både en pige og en dreng, skulle ud at lege i sneen.

”Du skal have en hue på,” råbte min kone efter ham, ”du får ondt i ørerne!”

Og som kom det prompte svar: ”*Det bestemmer jeg selv!*”

Ingen tvivl: drengen var helt i overensstemmelse med dét, der synes at være vor kulturets etiske grundværdi nr. 1 A: *autonomen*, selvbestemmelsen. Og den kan der siges uendelig meget godt om.

Et langt stykke af vejen er autonomi jo bare en anden måde at sige *personlig frihed* på, men autonomi er alligevel også mere end det. Når vi for eksempel i sundhedsvæsenet forlængst har indført *det informerede samtykke* til både undersøgelser, behandlinger og forsøg, så er det jo, fordi vi respekterer, at den enkelte selv skal sige ja til, hvad der skal ske med vedkommende – og endda gøre det på et velinformeret grundlag. Den klare skelnen mellem kaniner og mennesker, når det drejer sig om medicinske forsøg, afspejler et menneskesyn, der er bærende for både humanismen og kristentroen.

Men når alt det gode er sagt, som siges kan og siges skal *til autonomiens pris*, så må vi alligevel et øjeblik standse op og spørge, om autonomien ikke også selv har en pris?

For eksempel, at man kan få ondt i ørerne?

Måske er det til gengæld et lidt for overset aspekt af autonomien: Vi kan nok vidtgående bestemme og vælge selv, men vi kan ikke altid bestemme, hvad der bliver konsekvensen af vore valg. Eller konsekvensen af en mangel på valg.

Thi der er jo den underlige mekanik omkring autonomien, at vi ved at bestemme os reducerer vores selvbestemmelse. Ved at vælge reducerer vi valgmulighederne. Så

længe vi ikke har truffet et valg, står alle muligheder stadig åbne – tror vi i det mindste. Vi holder selvbestemmelsen oppe ved ikke at bestemme os.

Derfor er vi tilbøjelige til at holde mange valg flydende, også når det drejer sig om de nære relationer mellem mennesker, der for at lykkes netop forudsætter, at vi forpligter os gennem et endeligt valg.

Eller vi lader alle vore engagementer være prøveordninger. Men man kan for eksempel ikke vælge at få børn på prøve – og heldigvis for dét, thi er det ikke netop gennem endeligheden og det uigenkaldelige i forholdet, at den form for menneskelige ressourcer opstår, som alle forældre får brug for, når deres børn – som alle andre børn – viser sig at være en udfordring?

Men der er endnu en grund til, at vi efter med rette at have besunget autonomiens pris tillige må overveje, hvad der er autonomiens egen pris. Det er næsten for banalt at nævne, at grænsen for vores selvbestemmelse naturligvis altid må gå dér, hvor vore egne valg og beslutninger har den virkning, at de indskrænker andres autonomi. Den personlige frihed kan aldrig være så ubegrænset, at den får lov til at begrænse andres frihed.

Banalt, ikke sandt? Men også kilde til en lidt forarmet autonomi-forståelse. Thi det fører jo meget let til en *rettighedstænkning*, som opløser det menneskelige fællesskab. Det leder nemt til den mere eller mindre bevidste grundholdning, at så længe jeg ikke generer andre, skylder jeg dem heller ikke noget.

Men hvis jeg ikke skylder noget, så er det jo ligegyldigt, om jeg er der. Så er samfundet og det menneskelige fællesskab lige rigt og lige fattigt både med og uden mig. En ægte autonomi må derfor altid gå hånd i hånd med en klar bevidsthed om, at vi også har ansvar for hinanden, og at vi skylder hinanden at bruge vores selvbestemmelse under hensyn hertil.

Ellers ender vi med at få ondt i ørerne – allesammen ...